

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/2009 vp

**Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden
kehyksistä vuosille 2010—2013**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 31 päivänä maaliskuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2010—2013 (VNS 3/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Tuomas Sukselainen, valtiovarainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikko Staff, hallitusneuvos Päivi Salo, neuvotteleva virkamies Minna Liuttu ja finanssisihteeri Jenni Eskola, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkimusprofessori Matti Rimpelä, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
- osastopäällikkö Erkki Meriläinen, Kansaneläkelaitos
- sosiaali- ja terveystoimen päällikkö Tuula Taskula, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Mirjam Kalland, Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osuus on kehyspäättöksen mukaan 11,2 miljardia euroa eli noin 31 prosenttia valtiontalouden menoista. Laskennallisesti määrärahat laskevat valtionosuusuudistuksen johdosta noin 23 prosenttia edelliseen kehyskauteen verrattuna. Määrärahat kasvavat kuitenkin ilman valtionosuusuudistuksen vaikutusta noin 17 prosenttia.

Määrärahan tarpeen lisäys johtuu nopeasti heikentyneestä suhdannetilanteesta, joka vaikuttaa erityisesti kehysten ulkopuolisiin kansaneläke-, työttömyysturva- ja asumistukimenoihin. Suurin lisämäärärahan tarve aiheutuu kuitenkin

työnantajan kansaneläkemaksun poistamisesta vuoden 2010 alussa, jolloin valtion rahoitusosuutta Kansaneläkelaitoksen menoihin on lisättävä noin 1,1 miljardia euroa. Vuoden 2011 keväällä käyttöön otettavan takuueläkkeen rahoitukseen käytetään noin 111 miljoonaa euroa vuositasolla. Perusturvaetuuksien sitominen kansaneläkeindeksiin lisää menoja arviolta 82 miljoonaa euroa vuonna 2013.

Kuntatalouden näkymät ovat talouskriisin johdosta huonontuneet nopeasti. Kuntatalouden kiristymisen johtuu pääosin verotulojen nopeasta supistumisesta vuoteen 2008 verrattuna. Kunnat joutuvat sopeuttamaan talouttaan käyttö-

menojen ja investointien vähentämisellä sekä kunnallisverojen kiristämällä ja velanotolla. Taloudellinen taantuma lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntää ja aiheuttaa välittömiä menonlisäyksiä toimeentulotukeen ja työllistämiseen. Esimerkiksi toimeentulotuen asiakasmäärät ovat kasvaneet, mikä on vaikeuttanut hakemusten käsittelyä laissa säädetyn määräajan kuluessa. Valiokunta toteaa, että välttämättömän toimeentulon turvasta on huolehdittava laissa säädetyllä tavalla myös taloudellisen taantumien aikana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet kasvavat 556 miljoonaa euroa (10,7 prosenttia) vuonna 2010 edelliseen kehyspäätökseen verrattuna. Vuoden 2009 varsinaiseen talousarvioon verrattuna valtionosuudet kasvavat 161 miljoonaa euroa (2,9 prosenttia) vuonna 2010. Peruspalvelujen turvaamiseksi vahvistetaan kuntatalouden rahoitus pohjaa nostamalla väliaikaisesti kuntien osuutta yhteisöverosta 10 prosenttiyksiköllä (390 miljoonaa euroa vuonna 2009). Työntekijän kansaneläkemaksun poistamisen nettovaikutus kuntasektorille on vuodesta 2010 alkaen noin 254 miljoonaa euroa. Tämä tuo helpotusta kuntatalouden paineisiin ja helpottaa siten peruspalvelujen järjestämistä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseen tarkoitettuja valtionosuuksia korotetaan hallitusohjelman toteuttamiseen liittyen vuosittain runsaalla 21 miljoonalla eurolla (2010 ja 2011). Lisäys kohdistuu muun muassa vammaislainsäädännön toteuttamiseen sekä opiskelijaterveydenhuollon ja neuvolapalvelujen parantamiseen. Näiden palvelujen parantaminen sekä osittaisen hoitorahan ja kotihoidon tuen korotukset lisäävät kuntien menoja noin 60 miljoonaa euroa vuosina 2010 ja 2011.

Kehysselonteossa kiinnitetään huomiota väestön ikääntymisestä johtuvaan työvoiman määrän supistumiseen, joka heikentää Suomen talouden kasvumahdollisuuksia kehyskauden loppuvuosina. Suhdanne-tilanteen normalisoituessa monilla sektoreilla kärsitään todennäköisesti jälleen työvoimapulasta, mikä voi estää paluun aiemmin totutulle talouden kasvu-uralle. Selonteon mukaan tarjontarajoitteet heikentävät

kansantalouden kasvupotentiaalia pysyvästi, ellei työpanosta vastaavasti kasvateta muun muassa työuria pidentämällä.

Valiokunta katsoo, että panostamalla hyvinvointipalveluihin myös taantumien aikana voidaan kansantalouden kannalta merkittävällä tavalla vaikuttaa tulevaan työvoiman tarjontaan. Esimerkiksi masennuksen vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä on kymmenkertastunut 80-luvun alkuvuosista. Samanaikaisesti kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle, pysyy työhön varttuvien nuorten määrä pienenä ja heidän toiminta- ja työkykynsä merkitys korostuu. Estettävissä olevan pahoinvoinnin vuoksi menetetään jokaisessa ikäluokassa tuhansia henkilötyövuosia työuran alusta alkaen, mikä osaltaan nostaa käytettävissä olevan työvoiman hintaa. Valiokunnan näkemyksen mukaan kehyspäätöksessä tulisi näkyä hyvinvointipolitiikan merkitys kansantalouden kasvun tekijänä nykyistä voimakkaammin.

Väestön hyvinvoinnin kehityksen kannalta on tärkeää, että huolehditaan väestön terveyttä ja toimintakykyä tukevien palvelujen saatavuudesta ikääntyneiden lisäksi myös lapsille, nuorille ja työikäisille sekä lapsiperheille. Lapsiperheiden köyhyys on merkittävimpiä riskitekijöitä lasten ja nuorten syrjäytymiselle. Lapsiperheiden köyhyyden vähentäminen on tärkeää muun muassa terveyserojen kaventamisen kannalta. Sosiaaliturvan kehittämisessä tarvitaan sekä kaikille lapsiperheille että erityisessä köyhyysriskissä oleville perheille suunnattuja toimia.

Hyvinvointipalveluihin tarkoitettuja voimavaroja tulee valiokunnan käsityksen mukaan suunnata erityisesti lasten ja nuorten palveluihin. Myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluihin kohdistuvaa tutkimusta olisi tehostettava. Valiokunta huomauttaa, että säästäminen peruspalveluissa johtaa myöhemmin kalliimpien erityispalvelujen tarpeen kasvamiseen. Palvelujen saatavuuden ja laadun varmistamiseksi on myös valtion ohjausjärjestelmää kehitettävä ja vahvistettava. Valiokunta korostaa, että voimavarojen panostaminen peruspalvelujen kehittämiseen tulee nähdä investointina väestön hyvinvointiin kehyskautta pidemmällä

aikavälillä. Kunnissa tulee palvelujen turvaamiseksi jatkaa rakenteellisia uudistuksia sekä kuntoutuksen ja avohuollon palvelujen kehittämistä.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Hyvinvointipolitiikan merkitys kansantalouden kasvun tekijänä tulee jatkossa ottaa kehyspäätöksessä esille nykyistä voimakkaammin.

Helsingissä 17 päivänä huhtikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Håkan Nordman /r
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Päivi Räsänen /kd
jäs.	Maria Guzenina-Richardson /sd	Pertti Salovaara /kesk
	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Anni Sinnemäki /vihr
	Anneli Kiljunen /sd	Satu Taiveaho /sd
	Marjaana Koskinen /sd	Lenita Toivakka /kok
	Jukka Mäkelä /kok	vjäs. Merja Kyllönen /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Valtioneuvoston selonteossa valtiontalouden kehyyksiksi vuosille 2010—2013 kuntien sosiaali- ja terveystaloudelliset painotukset jäävät tarpeisiin nähden riittämättömiksi. Hallituksen esittämät toimet eivät riitä auttamaan kuntia talousahdingossa. Kuntien valtionosuuksien korottaminen on välttämätöntä, jos halutaan turvata kuntalaisille riittävät terveyspalvelut, vanhustenhoito, lastensuojelu ja koulupalvelut. Nyt vaarana ovat kasvavat hoitojonot, hoitamattomat mielenterveysongelmat ja koulujen sekä päiväkotien leikkomuuus.

Työllisyysasteen nostamisen kannalta suurin ongelma on varhainen syrjäytyminen työelämästä. Nuorten pysyvä syrjäytyminen työelämästä lisääntyy vuosi vuodelta. Stakes laski syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria olevan ainakin 65 000. Määrä kasvaa tuhannella joka vuosi. Vuonna 2007 2 000 nuorta siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden häiriöiden vuoksi. Vuodesta 2000 vuoteen 2007 mielenterveyden häiriöiden takia eläkkeelle jääneiden alle 30-vuotiaiden määrä enemmän kuin kaksinkertaistui. Työelämästä syrjäytynyt aiheuttaa yhteiskunnalle 60-vuotispäiväänsä mennessä yli miljoonan euron kustannukset pelkkinä menetettyinä verotuloina.

Sosiaali- ja terveysministeriössä kehitetyn uuden sosiaalimenojen laskentamallin mukaan Suomeen saataisiin heti lisää ainakin 80 000 henkilötyövuotta, jos kuolleisuus ja sairastavuus saataisiin koko väestössä sille tasolle, jolla se nyt on parhaiten toimeentulevan väestön joukossa.

Samat laskelmat lupaavat, että työllisyysaste nousisi noin 75 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä ja että työkyvyttömyyseläkeläisten määrä putoaisi 20 000:lla. Vaatimamme perusterveydenhuollon remontti toisi todellista säästöä julkiselle taloudelle.

Mielenterveys- ja päihdeongelmat syövät enenevästi suomalaisten työkykyä samaan ai-

kaan, kun työikäisen väestön pitäisi olla yhä työkykyisempää. Lastensuojelua, lapsiperheiden kotiapua, kouluterveydenhuoltoa sekä päihde- ja mielenterveyspalveluita tulee vahvistaa, jotta mahdollisimman moni pelastettaisiin varhaiselta syrjäytymiseltä.

Hallitus on toteuttanut KELA-maksun poiston, yhteisöveron tuotto-osuuden korotuksen ja kiinteistöveron korotusmahdollisuuden auttaakseen kuntia selviytymään taantumasta. Tästä huolimatta kuntatalous on kauttaaltaan vaikeutumassa huolestuttavan nopeasti. Kuntien kriisitunnelmissa revitään auki budjetteja, laaditaan massiivisia säästölistoja, velkaannutaan vauhdilla, lomautetaan henkilökuntaa ja karsitaan välttämättömistä palveluista. Alkuvuoden aikana toimeentulotukiasiakastalouksien määrä on lisääntynyt joka puolella maata. Hallituksen tulisi tässä taloudellisessa tilanteessa kantaa laajempi vastuu toimeentuloasiakkaista, ja siksi ehdotan, että valtion maksuosuutta toimeentulotukimenoissa kasvatetaan väliaikaisesti 50 prosentista 70 prosenttiin.

Kuntien verotulot pienenevät ja samanaikaisesti kuntien menot kasvavat mm. kustannustason nousun, työllisyyden heikkenemisen ja väestön ikääntymisen johdosta. Yhteisövero-osuuden korottamisesta eivät hyödy ne kunnat, joiden tulopohjassa yhteisöveron osuus on pieni. Nämä kunnat ovat joutumassa arvioitua nopeammin vaikeuksiin.

Tällä vuosikymmenellä kuntien velkataakka on kasvanut kaksinkertaiseksi, lähes 10 miljardiin euroon. Varaa uuden velan ottoon ei monissa kunnissa ole. Säästöt kohdistuvat jo nyt monessa kunnassa huonolla tasolla oleviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kuntien verotulojen ja valtionosuuksien pieneneminen tekee mahdottomaksi tarvittavat palvelutason parannukset väestön ikääntymisen ja elintapasairauksien aiheuttamien menolisäysten vuoksi. Lisäksi kuntien henkilöstön sinänsä oikeutetut palkankorotuk-

set syövät suuren osan kuntien talouden liikkumavarasta.

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusuudistuksen valmistelua on kiirehdittävä. Hallituksen tulee luopua hyväksymästään periaatteesta, jonka mukaan kunnille ei uudistuksessa anneta uutta rahaa. Kuntien väliset erot uhkaavat rikkoa perustuslain takaamaa kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Kuntien talouksien vahvistaminen on välttämätöntä, jotta kunnat pystyvät tuottamaan niiden vastuulle säädettyt kuntalaisille kuuluvat tarpeelliset palvelut.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä huhtikuuta 2009

Päivi Räsänen /kd

Yhdyn eriävään mielipiteeseen toimeentulotukea koskevan ehdotuksen osalta.

Marjaana Koskinen /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Yleistä

Kehyspäättöksen myönteiset uudistukset koskevat sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan sekä erityishoitorahan, lapsilisän, kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen sitomista elinkustannusindeksiin ja psykoterapian siirtoa Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä nämä uudistukset tulisi toteuttaa kuitenkin jo nyt eikä vasta vaalivuonna 2011 niin kuin hallitus esittää.

Vasemmistoliitto on omissa tavoitteessaan kuluvalle vuodelle ehdottanut perusturvaetuuksien yhtenäistämistä 685 euron kuukausitasolle. Tämä merkitsi esimerkiksi työmarkkinatuen korottamista nykyisestä 6,23 eurolla päivässä.

Samoin esityksemme perusturvuudistuksesi merkitsisi sitä, että kaikkien nykyistä pelkkää kansaneläkettä tai pientä työeläkettä ja kansaneläkettä saavien vähimmäiseläke korotettaisiin 685 euroon. Vasemmistoliiton perusturvuudistus koskisi kaikkia noin 650 000 pienintä eläkettä saavaa. Hallituksen ns. takuueläkemalli on pelkkää kansaneläkettä saavilla selvä parannus nykyiseen, mutta esitys on sikäli puutteellinen, että se koskee vain noin 95 000 eläkkeensaajaa ja merkitsee eläkesäästölain säätämistä, koska tulevien korotusten kustannusvaikutus jää pienemmäksi kuin nykymallilla. Pienen työeläkkeen saajat ovat tässä uudistuksessa menettäjän asemassa.

Taantumasta ja työttömyyden seuraukset jäävät kunnille ja perheiden vastuulle

Selonteosta ilmenee, että sosiaali- ja terveystieteiden hallinnon alan määräraharahatarve kasvaa nopeasti heikentyneen suhdannetilanteen myötä erityisesti kehysten ulkopuolisten kansaneläkemenojen rahoituksen, työttömyysturvan ja asumistuen osalta. Kehysten ulkopuolisten meno-

jen arvioidaan vuonna 2010 ylittävän vuoden 2009 varsinaisen talousarvion tason noin 1,5 miljardilla eurolla.

Lisäyksestä noin 0,5 miljardia euroa johtuu heikentyneen taloustilanteen myötä kasvavista työttömyysturvan ja asumistuen menoista sekä noin 1,1 miljardia euroa kansaneläkelain muutoksesta johtuvien menojen kasvusta. Lisäyksestä 374 miljoonaa euroa aiheutuu kuntien verotulomenetysten kompensaaation kasvusta.

Selonteko arvioi taantumasta valtiolle johtuvia lisäpanostustarpeita lähinnä työttömyyden päivärahamuutoksina. Sen sijaan lisäpanostukset koko väestön hyvinvointipalveluihin jäävät riittämättömiksi ja kuntien vastuulle. Kunnat jäävät jälleen hoitamaan työttömyyden uhkaimia tai työttömäksi joutuvia niin kuin 1990-luvun alun lamassakin tapahtui.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä haluaa lisätä valtionosuuksia kunnille, jotta talouden taantumasta myös perheissä voitaisiin selvitä kohtuudella. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on ehdottanut omissa budjettilinjauksessaan kuluvalle vuodelle kuntien valtionosuuksien lisäämistä 760 miljoonan eurolla. Esityksemme on noin 200 miljoonaa suurempi kuin hallituksen kehyspäättöksessä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet vuonna 2010. Kuntien lisäresurssit lasten ja nuorten hyvinvointipalveluihin, esimerkiksi kouluterveydenhuoltoon, vaativat myös nykyistä täsmällisempiä säännöksiä.

Valtiontalouden kehyksissä ei ole riittävästi varauduttu lapsiperheiden, lasten ja nuorten sekä työikäisten pahoinvoinnin todennäköiseen lisääntymiseen. 1990-luvun laman kokemuksen perusteella taantuma kouraisee sosiaalista yhteisöä paljon laajemmin kuin hallitus kehyskeskään ymmärtää. Työttömyyden ja velkaongelmien vaikutus laajenee paineallan tavoin perheiden sisälle, lasten ja nuorten kasvuympäristöön, joka on oleellisesti riippuvainen vanhem-

pien kyvystä hoitaa kasvatustehtäväänsä sekä tuottaa turvallisuutta ja tasapainoa.

Lasten ja nuorten sekä perheiden pahoinvointi uhkaa erityisesti kansantaloutta. Taannoista hallituksen huolta työurien pituudesta ja aietta nostaa yleistä eläkeiän alarajaa voi peilata hyvin tämän selonteon sisältöön ja köykäisiin panoksiin koskien toimivia julkisia hyvinvointipalveluita. Lasten ja nuorten sekä työikäisten pahoinvointi tuottaa kansantaloudelle suuria kustannuksia. Mielestämme valtion tulisi ohjata kuntia normeihin ja ns. korvamerkityillä varoilla, jotta lasten ja nuorten peruspalvelut kouluissa ja terveydenhuollossa saataisiin kuntoon. Nykyinen häiriölähtöinen toimintatapa on tehotonta politiikkaa.

Kuntien taloudellinen ahdinko ikäihmisten hoivapalveluissa johtaa siihen, että pitkän työuran tehneet joutuvat omilla säästöillään maksamaan välttämättömät hoivapalvelut kuntien ja yksityisten palvelutaloissa, jos sellaisia paikkakunnalla on. Koska hallitus on haluton lisäämään kuntien mahdollisuuksia järjestää vanhuspalveluita julkisin palveluin, ikääntyneet ohjataan yksityisten yritysten rahastettavaksi ja pakotetaan käyttämään säästönsä näiden itselleen välttämättömien hoivapalveluiden rahoittamiseen. Julkisesta vanhustenhuollosta on tulossa marginaalipalvelua, ja väestön pääosa pakotetaan markkinaehtoiisiin palvelurakenteisiin.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaedellytykset kehyskaudella

Hallituksen kehyspelonteko sivuuttaa kylmästi syvän taantuman tuhoavikutuksen tavallisten ihmisten arjen palveluille. Hallitus ilmoittaa valtiovarainministerinsä suulla, että se ei leikkaa kansalaisten sosiaaliturvaa toimikautensa aikana, mutta kehyspelonteossaan se tosiasiaa siirtää menopaineet kuntiin, joilla ei ole suhdanepuskureita taantuman kohtaamiseen. Näin vastuu julkisten palveluiden ja niiden kautta tuotettujen tulonsiirtojen leikkauksista siirretään kuntapäätäjien harteille. Kunnanvaltuutetut joutuvat tekemään kuntalain edellyttämät menojen vähentämispäätökset alenevien tulojen vuoksi,

jotta budjettialijäämät ja velanotto eivät muodostuisi kohtuuttomiksi.

Samalla kun kunnat ja osa perheistä joutuvat vaikeuksiin vähenevien tulojen vuoksi ja leikkaamaan menojaan, jakaa valtio avokätisesti toisaalla tuloverohelpotuksia hyvätuloisille ja heikentää Kansaneläkelaitoksen rahoitus pohjaa vapauttamalla työnantajat kansaneläkemaksusta ensin väliaikaisesti ja myöhemmin pysyvästi. Valtion rooli suhteessa hyvinvointipalveluihin on kaksinaamainen ja epäreilu.

Tulojen ehtyminen kunnissa heikentää niiden kykyä tuottaa peruspalveluita. Monissa kunnissa palveluita on pyöritettävä jopa velanottoa lisäämällä. Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta kasvaa 1,6-kertaiseksi vuoteen 2013 mennessä ja on tuossa vaiheessa 16 miljardia euroa (8 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta). Valtionosuudet kasvavat kehyskaudella, mutta eivät riittävästi menojen ja kuntien tehtävien kasvuun nähden.

Kuluvana vuonna kuntien verotulot alenevat vähintään 5 prosenttia viime vuodesta. Niin ikään samasta syystä yhteisöverotulot puolittuvat kuluvana vuonna edellisvuoteen nähden. Valtionosuuksien lisäykset eivät kehyskaudella korvaa kuntien verotulojen samanaikaisia menetyksiä kunnille. Kuntien valtionosuudet peruspalveluihin kasvavat selonteon mukaan vuosittain 60 miljoonaa ja koko kehyskaudella 241 miljoonaa euroa.

Kuntien menojen osalta kehyspäätöksessä ei ole otettu huomioon työttömyyden kasvun aiheuttamia lisämenoja, jotka syntyvät perheiden toimeentulotuen tarpeen lisäyksestä. Vaille huomiota ovat jääneet myös pitkäaikaistyöttömyydestä kunnille aiheutuvat työmarkkinatukikustannukset.

Valtion menokehyspäätös olettaa, että kunnat luopuvat osasta määräaikaissa työsuhteissa olevia, koska niin tapahtui myös 1990-luvun laman oloissa. Kuntien oletetaan lomauttavan omaa henkilökuntaansa ja luopuvan palveluksessaan olevista pätikätyöläisistä osana talouden tasapainottamista. Talouden joustoja haetaan kehyspäätöksessä kaivamalla kuntatyöntekijöiden kukkaroa.

Johtopäätökset

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on omissa tavoitteessaan kuluvalle vuodelle ehdottanut perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja korottamista 685 euron kuukausitasolle. Tämä merkitsisi

— muun muassa työmarkkinatuen korottamista nykyisestä 6,23 eurolla päivässä ja kuukaudessa nykyisestä 551 eurosta 685 euroon (LA 89/2008 vp — Erkki Virtanen /vas ym.),

— työmarkkinatuen tarveharkinnan poistamista jo kuluvan vuoden aikana (LA 83/2008 vp — Merja Kyllönen /vas ym.) ja

— nykyisen kansaneläkkeensaajien eläkkeen korottamista 685 euroon kuluvan vuoden rahassa laskettuna 1.7.2009 lukien.

Esityksemme nykyisen perusturvan korottamisesta tulisi ottaa kehysten 2010—2013 tarkastelun lähtökohdaksi.

Edelleen Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on ehdottanut lapsilisien säätämistä toimeen-

tulotukilaissa ns. etuoikeutetuksi tuloksi eli perheiden toimeentulotuen korottamista saatujen lapsilisien määrällä. Tällä hetkellä kaikki lapsilisien korotukset leikataan toimeentulotukiperheen toimeentulotuesta (LA 90/2008 vp — Annikka Lapintie /vas ym.).

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä vaatii perheiden hyvinvoinnin ja palveluiden turvaamista, jonka vuoksi valtion on annettava kunnille lisää valtionosuuksia. Olemme esittäneet kuluvan vuoden talousarvioon sosiaali- ja terveydenhuollon lisäyksenä 760 miljoonaa euroa (TAA 284/2008 vp, TAA 1022/2008 vp, TAA 343/2008 vp ja TAA 342/2008 vp).

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä huhtikuuta 2009

Merja Kyllönen /vas

Yhdyn eriävään mielipiteeseen kappaleen 2 perusturvaetuuksien yhtenäistämisen ja korottamisen osalta.

Marjaana Koskinen /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Kunnat tuottavat kansalaisten kannalta tärkeitä peruspalveluita, joiden merkitys laman aikana korostuu. Myös kansalaiset pitävät kuntien palveluiden tuottamista ja saatavuutta sekä toimivuutta tärkeänä asiana. Niin sosiaali- ja terveyskuin opetus- ja sivistyspalvelujen saatavuus ja laatu on turvattava kaikissa oloissa. Kyse on arvovalinnoista. Sosialidemokraatit haluavat pitää yllä ja kehittää kuntien peruspalveluita ja toteuttaa sosiaaliturvan uudistamiskomitean (Satakomitean) hyviä tavoitteita köyhyyden poistamisesta ja välinputoamistilanteiden vähentämisestä. Hallitus taas käyttää velaksi ottamansa rahat taloustilanteeseen nähden ylisuuriin ja työllisyyden näkökulmasta tehottomiin veronkevennyksiin.

Hallituksen elvytyspolitiikan tehottomuus ja viivyttely sekä kevin perustein tehdyt veronkevennykset ja tiukka menokehyspolitiikka ovat vakava uhka Suomen hyvinvointivaltiolle. Viime laman aikana kuntien henkilöstömäärä tilapäisesti väheni ja palvelujen laadusta tingittiin. Näistä palvelujen supistuksista kärsitään vieläkin, esimerkiksi nuorten syrjäytymiskehityksessä.

Kuntasektorin henkilöstömäärää ei haluta kasvattaa, vaan lisääntynyt palvelujen kysyntä aiotaan tyydyttää vain palvelujen tehostamistomilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta on toki järkeistettävä — pelkkä rahanlisäys ei riitä. Kunta- ja palvelurakennemuutostusta eli Paras-hanketta on jatkettava puitelain mukaisesti tavoitteena nykyistä taloudellisesti vahvempi kuntarakenne. Puitelain edellyttämien rakennetoimien tekemiseen tulee lisätä kannustetta.

Kunnat odottavat valtiolta välitöntä tukea

Kuntien peruspalvelut ovat rahoituskriisissä. Kuntien verotulot alenevat viisi prosenttia viime vuodesta. Menot kasvavat väistämättä esi-

merkiksi palkkakustannusten nousun ja väestön ikääntymisen vuoksi. Ensi vuonna ongelmat lisääntyvät työttömyyden kasvun ja heikon ansiotuloverokertymän johdosta. Hallituksen toimenpiteet kuntien tukemiseksi — sinänsä myönteinen päätös yhteisöveron kunnille menevän jakosuuden korotuksesta tai valtionosuuksien lisäykset — ovat käytännössä täysin riittämättömiä. Kuntien menojen ja tulojen erotukseksi tänä vuonna on arvioitu kaksi miljardia euroa, ja hallitus esittää lisäyksiä, jotka tuovat kunnille kuntatalouden kannalta pahimmassa tilanteessa, vuonna 2010, vajaan kolmasosan tästä.

Hallitus jättää kunnat yksin kamppailemaan kasvavien palveluhaasteiden kanssa. Kunnat joutuvat tekemään lamatalouden likaiset työt: tekemään säästöpäätöksiä — esimerkiksi lomauttamaan henkilökuntaa — sekä ottamaan lisää velkaa, korottamaan veroja ja vähentämään investointeja.

Tekemällään rahoituslinjauksella hallitus myös vaarantaa kansalaisten yhdenvertaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tämä näkyy selvästi myös hallituksen eduskuntaan tuomassa esityksessä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä.

Kuvaavaa on, ettei hallitus kehysseleonteos- saan lainkaan tarkastele väestön hyvinvoinnin kehitystä. Myös peruspalveluohjelmassa väestön hyvinvoinnin pohtiminen rajoittuu pääosin ikääntymisen tarkasteluun ja tästä aiheutuvaan peruspalvelujen kysynnän kasvuun. Hyvinvointianalyysia selonteolta olisi voinut odottaa jos siksi, että jokainen estettävissä olevan pahoinvoinnin vuoksi menetetty henkilötyövuosi pahentaa työvoimapulaa, puhumattakaan siitä, että syvän taloudellisen kriisin aikana olisi olennaisinta käsitellä kriisin merkitystä väestön hyvinvointikehitykseen.

Hallitus on jo aiemmin laiminlyönyt investoinnit hyvinvointiin eli lisäresurssien turvaamisen kunnille niiden palvelutarpeiden täyttämiseksi. Vuosittainen hallitusohjelman mukainen

valtionosuuksien korotus, 21 miljoonaa euroa, on täysin riittämätön panostus kuntatalouteen ottaen huomioon pelkästään ikääntymisen aiheuttama palvelutarpeiden kasvu. Ennaltaehkäisevät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut ovat pitkällä tähtäimellä halvempi tapa tukea väestön hyvinvointia kuin jälkikäteen käynnistettävät toimet työelämän ulkopuolelle jo joutuneiden työelämään palauttamiseksi.

On huolehdittava siitä, etteivät kunnat joudu enempiin henkilöstön lomautuksiin. Kuntien henkilöstön työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen sekä työsuhteiden pysyvyyteen tulee panostaa, jotta kuntatyö nähdään houkuttelevana ja jotta työurat kunnissakin aidosti pitenevät.

Kunnat joutuvat yksin vastuuseen kasvaneista palvelutarpeista

Inhimilliseltä — mutta myös pidemmällä tähtäimellä kansantaloudelliselta kannalta — tärkeimpien tarpeiden tyydyttämiseen ei hallitus anna riittävää tukea. Peruspalveluja tulisi tarkastella investointina väestön tulevaisuuden hyvinvointiin, jolloin tuotto-odotukset ovat koko elinkaar-pituisia.

Perusterveydenhuolto on kriisissä. Vanhustenpalveluihin tarvitaan riittävät resurssit, sitovampia normeja ja vanhustenpalveluiden asiakasmaksujen selkeämpää sääntelyä.

Moni raskasta läheisapua antava henkilö hoitaa läheistään ilman omaishoidon tukea. Toisaalta taas omaishoidon tukea saavien hoitajien loma- ja muut levon mahdollisuudet ovat puutteelliset. Myös omaishoitajärjestelmän kehittäminen mainitulla tavalla vaatii kehysseleonteossa luvattua huomattavasti enemmän resursseja. Selvitysten mukaan omaishoidon tuen maksatukseen ja omaishoitajien tukipalveluiden vahvistamiseen tarvittaisiin kehyskaudella lisämäärärahaa yli 100 miljoonaa euroa.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehityssuunta on huolestuttava. Kasvava osa lapsista sijoitetaan hoitoon kodin ulkopuolelle. Tänä vuonna sijaishuollossa on jo noin 17 000 lasta ja kokonaiskustannukset lähestyvät 600 miljoonaa euroa. Lähes joka kymmenes 17—18-vuotiaista jää

koulutuksen ulkopuolelle tai keskeyttää opintonsa. Myös lastensuojelulain toteuttaminen karsii, kun tarpeellisia resursseja ei taata: lastensuojelun avohuoltoon tarvitaan lisää lastensuojelutyöntekijän virkoja ja kuntien lastensuojelulaitoksiin sekä yksityisiin lastensuojelulaitoksiin jopa satoja uusia työntekijöitä.

Vaikka hallitus ohjelmassaan lupaa tukea lapsiperheitä myös lisäämällä lapsiperheiden kotipalveluja, ei tätä tärkeää ennaltaehkäisevää työtä ole kehyksissä riittävästi huomioitu.

Maahanmuuttajien määrät ja kotouttamisen ongelmat kasvavat. Hallituksen olisi tullut vastata niihin lisävaateisiin, joita tästä kehityksestä kunnille aiheutuu. Suomeen saavuttuaan maahanmuuttajan tulee päästä mahdollisimman pian suomen kielen opetuksen ja kotouttamiskoulutuksen piiriin. Esimerkiksi monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa koskevan asiantuntemuksen lisääminen peruspalveluihin on tärkeää.

Niin ikään kunnille tulevat uudet tehtävät ja entisten tehtävien laajennukset on voimakkaasti alirahoitettu. Esimerkiksi lainmuutos, jonka mukaan vaikeavammaisille henkilöille järjestettävä henkilökohtainen apu tulee 1.9.2009 lähtien subjektiiviseksi oikeudeksi, edellyttää vähintään sadan miljoonan euron lisäpanostusta kuntien valtionosuuksiin. Hallitus ei kuitenkaan ole varannut tarpeeksi rahoitusta tähän uudistukseen. Suuri joukko palvelua tarvitsevista vaikeavammaisista jääkin todennäköisesti edelleen henkilökohtaisen avun ulkopuolelle.

Kuntien rahoitusaseman vahvistamiseksi valtionosuuksia on kasvatettava pysyvästi. Sosialidemokraatit ovat esittäneet jo ennen talouskriisin syvenemistä vuoden 2008 ja 2009 vaihtoehdubudjeteissaan kuntien valtionosuuksiin 600 miljoonan euron lisäystä. Tästä 450 miljoonaa euroa olisi käytetty sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien lisäämiseen. Nyt rahoitusta tarvitaan jopa tätä enemmän. Valtionosuuksien korotuksen ohella on käytettävä myös muita keinoja, esimerkiksi toteuttamalla toimenpiteitä, jotka lisäävät kuntien verotuloja hallituksen esittämää enemmän.

Hallitus ei tue kuntia työttömyyden ja toimeentulo-ongelmien kasvuun vastaamisessa

Työttömyyden kasvun aiheuttamia menonlisäyksiä ei ole kehysseurantaossa tarpeellisessa määrin huomioitu. Työttömyys lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntää. Kunnilla on velvoite maksaa puolet työmarkkinatuesta, jos pitkäaikaistyöttöä ei kyetä aktivoimaan. Kun aktiivoinnin järjestäminen kuitenkin maksaa kunnille noin kolminkertaisesti aktiivointitukeen nähden, jolloin kuntien nettokustannukset kasvavat (erityisesti, jos aktiivointitoimenpiteitä koskevat kohdat ns. sosiaalilupossa toteutetaan), on vaarana, että kunnat säästävät työttömien henkilöiden aktiivointitoimissa.

Toimeentulotuen asiakasmäärät ja menot ovat kääntyneet jyrkkään nousuun. Äkillisesti paisuneet hakijamäärät ovat johtaneet siihen, että toimeentulotukilain mukainen seitsemän päivän enimmäisaika hakemusten käsittelyssä ylitetään useassa kunnassa. On pikaisesti ryhdyttävä toimiin henkilöstön lisäämiseksi sosiaalitoimeen sekä valvottava, että lainmukaiset velvoitteet kunnissa täytetään.

Pienituloisimpien toimeentuloa on kohennettava

Köyhimmät eivät ole hyötynneet valtion mittavista veronkevennyksistä. Vaikka kehyspäättökseen sisältyy joidenkin sosiaaliturvan etuuksien korotuksia, huononee pienituloisten asema kuntaveron noustessa huonon taloustilanteen vuoksi myös siksi, että hallituksen tekemät veronkorotuspäätökset, esimerkiksi kiinteistöveron nosto, nostaa heidän kulujaan.

Hallitus ilmoittaa kehysseurantaossa otta-
vansa käyttöön ns. takuueläkkeen, jonka tarkoitus on turvata vähimmäistoimeentulo pelkkää kansaneläkettä tai hyvin pientä työeläkettä kansaneläkkeen lisäksi saaville henkilöille. Huomioiden edellä mainitut kasvavat menot ei takuueläke ole riittävä toimenpide. Olemme jo useaan otteeseen esittäneet mm. eläkkeensaajien asumistuen parantamista.

Lisäksi hallitus siirtää takuueläkkeen rahoituksesta huolehtimisen seuraavalle hallitukselle, sillä takuueläke astuu voimaan maaliskuussa 2011, siis seuraavien eduskuntavaalien jälkeen.

Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulee työttömyysturvan vähimmäispäivärahoja ja ensimmäisen lapsen lapsilisää korottaa. Yleistä asumistukijärjestelmää on parannettava muuttamalla asumistuen tulorajoja ja luopumalla turhista asunnon ikä- ja pinta-alavaatimuksista. Kaikkein pienituloisimpien lapsiperheiden asemaa parannetaan korottamalla lapsiperheiden toimeentulotukea.

Sosiaaliturvan uudistamistyö on tehtävä niin, etteivät tiettyjen etuuksien korotukset heikennä muiden sosiaaliturvaetuuksien tasoa. Rahaa ei siis tule siirtää toiselta pienituloiselta toiselle. Tarvitaan aitoja taloudellisia panostuksia sosiaaliturvan parantamiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä huhtikuuta 2009

Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd

Maria Guzenina-Richardson /sd
Satu Taiveaho /sd